

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Факультет педагогічної та соціальної освіти

Кафедра педагогіки, психології та інклюзивної освіти



ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи

серпня 2022 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА

Ступінь бакалавра

Рівень вищої освіти – перший (освітньо-професійний)

Галузь знань: 23 Соціальна робота

спеціальність: 321 Соціальна робота

освітньо- професійна програма: Соціальна робота. Соціальна педагогіка

2022 – 2023 навчальний рік

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

Розробник: Султанова Наталя Вікторівна, професор кафедри педагогіки,
психології та інклюзивної освіти, доктор педагогічних наук, доцент
Наталя Султанова (Султанова Н.В.)

Програму схвалено на засіданні кафедри педагогіки, психології та
інклюзивної освіти

Протокол № 13 від « 27 » серпня 2022 р.

Завідувач кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти

Наталя Султанова (Султанова Н.В.)
« ____ » _____ 2022 р.

Програму погоджено з гарантом ОНП (Степановою Т. М.) _____

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету _____

Протокол від « ____ » вересня 2022 року № _____

Голова навчально-методичної комісії _____ (_____)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від « 26 » серпня 2022 року № 1

Голова навчально-методичної комісії _____

Анотація

Освітній компонент має на меті сформувати у студентів, майбутніх соціальних працівників, систематизованих наукових уявлень про сутність, значення й основні завдання соціальної профілактики та сприяти набуттю ними практичних навичок здійснення професійної соціально-профілактичної діяльності за своїм фахом з учнями, які потребують застосування превентивних заходів в системі освіти (учні з девіантною поведінкою, соціально й педагогічно занедбані та дезадаптовані діти, а також діти з неблагополучних сімей).

Завдання дисципліни: сформувати професійний світогляд і наукові уявлення про сутність соціально-профілактичної роботи в системі освіти на основі аналізу провідних концептуально-методологічних підходів та забезпечити досконале володіння студентами технологіями, методами й прийомами профілактичної роботи з дітьми, які потребують корекційно-реабілітаційного впливу під час їхнього навчання.

Дисципліна передбачає 6 кредитів, вивчається у 3 семестрі (на 2 курсі за скороченим терміном навчання), форма контролю – екзамен. Мова викладання – українська.

Умовами зарахування є: інноваційний індивідуально-творчий проєкт надання профілактичних послуг, самостійна робота реферат, есе, презентація.

Ключові слова: соціальна профілактика, методи профілактики, форми профілактики, занедбані діти, девіантні діти, важковиховуємість.

Annotation

The educational component aims to form among students, future social workers, systematized scientific ideas about the essence, meaning and main tasks of social prevention and to promote their acquisition of practical skills to carry out professional social and preventive activities in their specialty with students who need to apply preventive measures in the system of education (students with deviant behavior, socially and pedagogically neglected and maladjusted children, as well as children from disadvantaged families).

The task of the discipline: to form a professional worldview and scientific ideas about the essence of social and preventive work in the education system based on the analysis of leading conceptual and methodological approaches and to ensure that students have perfect mastery of technologies, methods and techniques of preventive work with children who need corrective and rehabilitative influence during their teaching.

The discipline provides 6 credits, it is studied in the 3rd semester (in the 2nd year of the shortened study period), the form of control is an exam. The language of instruction is Ukrainian.

Enrollment conditions are: innovative individual creative project of providing preventive services, independent work essay, essay, presentation.

Key words: social prevention, methods of prevention, forms of prevention, neglected children, deviant children, importance.

ВСТУП

Навчальна програма з дисципліни “Соціальне профілактика” є нормативним документом МНУ ім. В.О. Сухомлинського, який розроблено кафедрою педагогіки та психології на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для спеціальності 231 соціальна робота денної форми навчання.

Навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-трансферної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які має опанувати студент відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни “Соціальне профілактика”, необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1.1. **Мета курсу:** ознайомити майбутніх соціальних працівників з проблемами превентивного соціального виховання дітей та підлітків; забезпечити знаннями наукової характеристики форм девіантної поведінки; причинами відхилення від її норм, основами та методами соціально-педагогічної профілактики в закладах освіти.

1.2. **Завдання курсу:**

- надати студентам теоретико-методичні та практичні надбання профілактичної роботи з дітьми та підлітками на основі нових концептуальних підходів до виховання неповнолітніх в умовах соціально-економічних перетворень;
- проаналізувати причини девіантної поведінки неповнолітніх у сучасних умовах;
- розкрити форми і методи попередження та подолання протиправної поведінки учнів у різних видах навчально-виховної роботи;
- висвітлити шляхи подолання вживання наркотичних речовин, позбавлення підлітків від нікотинової та алкогольної залежності;
- показати взаємодію сім'ї, школи, громадських організацій і служб у справах неповнолітніх.
- Заплановані результати навчання:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- ✓ законодавчі акти щодо соціально-педагогічної роботи з питань правопорушень серед неповнолітніх;
- ✓ психологічні та соціально-педагогічні особливості неповнолітніх, схильних до девіантної поведінки;
- ✓ причини відхилень у поведінці неповнолітніх;
- ✓ вплив молодіжної культури на поведінку підлітків і засоби запобігання розвитку шкідливих звичок у дітей та підлітків;
- ✓ особливості неповнолітніх, схильних до протиправної поведінки, способів їхнього життя, характерні ознаки;
- ✓ соціально-педагогічні проблеми і засоби профілактики наркогенних звичок;
- ✓ основні засоби і методи позбавлення дітей та підлітків від нікотинової, алкогольної залежності;
- ✓ методи, форми соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **уміти:**

- ✓ проаналізувати причини девіантної поведінки неповнолітніх;
- ✓ використати можливості педагогічної діагностики у профілактичній роботі;
- ✓ провести ранню профілактику відхилень у поведінці дітей і підлітків;
- ✓ користуватися набутими теоретичними знаннями та застосовувати їх у практичній роботі;
- ✓ встановлювати стосунки з клієнтами, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості;
- ✓ визначити динаміку ставлення підлітків до наркогенних речовин;
- ✓ організовувати і проводити бесіди, лекції з учнями, батьками про шкідливий вплив куріння, алкоголю, наркотиків на фізичне і моральне здоров'я людини;
- ✓ проводити й організовувати профілактичну і корекційну роботу з дітьми, схильними до адиктивної поведінки;
- ✓ провести діагностику сімейного, педагогічного мікроклімату;

✓ знайти активні, дієві методи корекційного впливу в роботі з важковиховуваними підлітками.

Вивчення навчальної дисципліни “Соціальна профілактика” організовується на принципах кредитно-трансферної системи, яка сприяє систематичній і динамічній роботі студентів над засвоєнням теоретичної дисципліни, з використанням модульної технології навчання та рейтингового оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу.

На семінарських заняттях студенти уточнюють, поглиблюють, систематизують, узагальнюють та закріплюють отримані в процесі лекційної та самостійної роботи знання й уміння.

Поряд з аудиторними заняттями планується виконання студентами індивідуальної самостійної роботи під керівництвом викладача.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими **компетентностями:**

I. Загальнопредметні:

- розуміння соціальної значущості, прогнозування наслідків своєї професійної діяльності, готовність брати відповідальність за свої рішення; (ЗК 2)
- вміння працювати в інформаційному, мультидисциплінарному та поліетнічному середовищі;
- вміння працювати самостійно та у команді. (ЗК 9)
- спроможність до аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів; (ЗК 10)
- гнучкість мислення забезпечить відкритість до застосування професійних знань та вмінь у широкому діапазоні можливих місць роботи та у повсякденному житті; (ЗК 11)
- дивергентність мислення, спрямованого на пошук альтернативних рішень; (ЗК 12)

II. Фахові:

- планування соціально-педагогічної діяльності; (ПК 2)
- визначення пріоритетних напрямів діяльності; (ПК 1)
- прогнозування професійної діяльності; (ПК 14)
- вибір видів прогнозування; (ПК 15)
- обґрунтування змісту прогнозу; (ПК 16)

- виявлення особливостей прогнозування різних напрямів діяльності; (ПК 17)
- аналіз здобутих результатів соціально-виховного процесу і прогнозування змін. (ПК 18)

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит 1. Соціально-педагогічні проблеми виховання дітей та підлітків

Тема 1. Соціальна норма та соціальні відхилення.

Тема 2. Девіації як соціально-педагогічна проблема.

Кредит 2. Важковихованість та занедбаність як проблеми соціально-профілактичної роботи

Тема 3. Важковихованість як передумова виникнення відхилень у поведінці дітей

Тема 4. Соціальна занедбаність школярів як психолого-педагогічна проблема.

Кредит 3. Система профілактичної роботи

Тема 5. Неуспішність – першопричина відхилень у поведінці

Тема 6. Правопорушення неповнолітніх як гостре соціальне явище

Кредит 4. Девіації та їх врахування під час соціальної профілактики

Тема 7. Бродяжництво як характеристика способу життя

Тема 8. Профілактика девіантної поведінки

Кредит 5. Основи профілактичної роботи з важкими дітьми

Тема 9. Рання профілактика відхилень у поведінці учнів

Тема 10. Подолання неуспішності учнів як засіб профілактики правопорушень

Тема 11. Основи соціально-педагогічної діяльності з подолання важковихованості підлітків

Кредит 6. Особливості педагогічної профілактики

Тема 12. Особливості педагогічної профілактики адиктивної поведінки

Тема 13. Використання технології соціально-педагогічного тренінгу для розв'язання проблем важковихованості

Тема 14. Профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі

3. Рекомендована література

Базова

1. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація: навчально-методичний посібник для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів / за ред.. О.М.Полякової. – Суми: Університетська книга, 2009. – 346с.
2. Лобанова А.С., Калашнікова А.Б. Соціально-психологічні аспекти роботи з підлітками, схильними до девіацій: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2012. – 368с.
3. Настільна книга соціального педагога / Авт.уклад.: О.Є.Марінушкіна, І.М. Вшинєва, В.В.Носенко. – Х.: Вид.-во «Ранок», 2013. – 272с.
4. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх / Навчально методичний посібник. – Київ, 1996. – С.5 -192.
5. Соціальна педагогіка. Підручник 4-те вид. випр.. та доп. / За ред. проф. А.Й Капської.- К.: Центр учбової літератури, 2009. – С.334 - 402.
6. Соціальна профілактика. Конспект лекцій, 2022 р. Режим доступу: <https://nyznoverbizkaotg.dosvit.org.ua/useful-info/posluga-sotsialnoi-profilaktiki>
[ki](#)
7. Седих К.В. Деліквентний підліток: навчальний посібник з психопрофілактики діагностики та корекції протиправної поведінки підлітків/ К.В.Седих, В.Ф. Моргун. – 2-ге вид., доп. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 274с.
8. Фіцула М.М., Парфанович І.І. Відхилення у поведінці неповнолітніх: шляхи їх попередження та подолання: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 432с.

Допоміжна

1. Алмазов Б.Н. Психологические основы педагогической реабилитации: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Соц.педагогика» / Б.Н.Алмазов. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2008. – 285с.
2. Бандурка О.М., Тюріна В.О., Федоренко О.І. Основи психології і педагогіки: Підручник. – Харків: Вид-во Національного університету внутрішніх справ, 2003. – С. 243-261.
3. Бевз Г.М. Технологія проведення тренінгів з формування здорового способу життя молоді / Г.М.Бевз, О.П. Главник. – К.: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2004. – Кн.1. – 176с.
4. Богданова І.М. Соціальна педагогіка. Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – С.314-332.
5. Бланка Єржакова. Вибрані питання соціальної педагогіки. – Дрогобич: Вимір, 2003. – С. 239-263.

6. Боятівець С.І. Профілактика наркоманії, токсикоманії, алкоголізму в навчальних закладах / С.І. Боятівець // Практична психологія і соціальна робота. – 2005. – №11. – С.7-8.
7. Дитяча бездоглядність та безпритульність: історія, проблеми, пошуки. Навч. посіб. / В.М.Оржиховська, В.Є.Виноградова – Бондаренко. – К., 2004. – 177с.
8. Ковальчук М.А., Тарханова І.Ю. Девиантне поведіння: профілактика, корекція, реабілітація: [учебное пособие] / М.А.Ковальчук, І.Ю. Тарханова.: ВЛАДОС- Пресс: ИДКДУ, 2013. – 286с
9. Макаргычева Г.И. Тренинг для подростков: профилактика асоциального поведіння. – СПб: Речь, 2008. – 192с.
- 10.Максимова Н.Ю. Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами: Методичні рекомендації. – К.: ІЗМН, 1997. –136с.
- 11.Методи та технології роботи соціального педагога / Автори-укладачі: С.П. Архипова, Г.Я.Майборода, О.В.Тютюнник. Навчальний посібник. – К.:Видавничий дім «Слово», 2011. – С.380 – 450.
- 12.Методические рекомендации по организации воспитательно-профилактической работы с педагогически запущенными детьми. – Мн.: Изд. СОО «Красико-Принт», 2001. – 135с.
- 13.Мотринець І.М. Проблеми девіантної поведінки молоді в умовах демократизації українського суспільства. Питання теорії і практики. – Львів, 1994. – 245с.
- 14.Паскаль О.В. Технології соціально-педагогічної діяльності. Навчальний посібник. – Харків: Б Книга, 2011. – С.157 -158, 175-198.
- 15.Ранняя профілактика девиантного поведіння дітей и подростков. Учебное пособие / Под ред. А.Б.Фоминей., 2003. – 128с.
- 16.Сорочинська В.Є. Організація роботи соціального педагога: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2010. – С.170-202.
- 17.Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С.85 -11.
- 18.Юр'єва Л.М. Кризові стани: Монографія. - Дніпропетровськ: Арт-Прес, 1998. - 164с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

file:///C:/Users/admon/Downloads/vaau_2011_3_17.pdf

http://pidruchniki.com/16850303/sotsiologiya/deviantna_povedinka

<http://health-ua.com/article/25669-deviantna-povednka-udtej-tapdltkv>

http://psychologis.com.ua/deviantnostzpt_deviantnoe_povedenie.htm

http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12327/1/Volnova_profilactika%PDF

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу.

5. Засоби діагностики успішності навчання: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, тези, статті), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.